

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה1
- ב. בי תרי אמרי כשהוא שומה זבין ואתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין ... אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שמיא ... לית ליה חזקה דאבהתיה אמרינן כשהוא שומה זבין 3
- ג. אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד.....4
- ד. משתי כתובות או משתי שדות והוא שאכלום בעליהן ג' שנים ובשופי.....6
- ה. וביוצא מתחת יד אחר אבל מיד עצמו לא מאי שנא תחת יד עצמו דלא דלמא זיופי מזויף מתחת ידי אחר נמי דלמא אזל וחזא אתא וזייף כולי האי לא מצי מכויז.....7
- ו. כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים ... אף על פי שאין זוכרה מעצמו7
- ז. הני בי תרי ידיעין סהדותא ומנשי חד מנייהו מדכר חד לחבריה ... עצמו לא ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו.....8
- ח. זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי ... נאמן אדם לומר זה כתב ידי.....9

דף כ.

א. אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה

כבר התבאר לעיל דף יט: ששנים החתומין¹ על השטר ומתו, או שאינם לפנינו להביאם לקיים את השטר, אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר, ובאו שנים אחרים ואמרו כתב ידם הוא זה ובתוך כדי דיבור אמרו – אבל קטנים היו או פסולים, או כל טענה אחרת שחתיתם גורמת ביטול השטר, הרי אלו נאמנים במינו שהיו אומרים אין זה כתב ידם, או שהיו שותקין לגמרי וקורעין השטר על פיהם, אלא אם כן שטוען בעל השטר שיקבעו לו זמן ויקיים את השטר על פי עדים אחרים², קובעים לו זמן, ואם אינו טוען לא טוענים לו שאין חוששים לכך.

אולם במקרה בו העידו כנוצר, ועדי השטר מתו ויש עדים אחרים שהוא כתב ידן, או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק

¹ שו"ע ונו"כ שם מו' לו

² שבכך אם יתפוס לא יוציאו ידו כמבואר להלן

הלכות הדרה היומי

מסכת כתובות

בבי"ד, הרי נחשבת עדות זו כבאים לפסול את השטר והרי זה כעדות מוכחשת³ ואין קורעין אותו ואין גובים בו, ונשאר השטר בספק, וכן בשטר ששנים אומרים פרוע הוא ושנים אומרים אינו פרוע⁴, ולכן בכל הנ"ל אם⁵ תפש בעל השטר מטלטלין⁶ ואפילו תפש בעדים אין מוציאים מידו, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. ואם היה שטר שובר זכה הלוח במה שבידו⁷. וי"א⁸ שבמקרה שבו פוסלים את העדים בפסול גמור כגון שהעידו שגזלנים או קרובים הם או אנוסים מחמת ממון, אפילו מתו נאמנים לפוסלם וקורעין השטר.

ואם העדים עדיין חיים ובאו שנים עדים לפוסלן ואומרים שפסולין הם⁹, גם השטר נפסל ממילא, וקורעים אותו אף על פי שכתב ידם יוצא ממקום אחר, שהרי מעידין על גופן של העדים¹⁰ שהם פסולין¹¹. אולם אם אינם פוסלים אותם אלא את השטר כגון שאמרו אנוסים היו מחמת נפשות הרי זו כעדות מוכחשת כנזכר. ויש חולקין ומכשירין השטר לעולם¹², וטעמא משום דקיימא לן חזקה שכל שטר שנכתב ונחתם, נחתם בכשרות בלא שום פסול, ונחקר בבית דין¹³. והעיקר כדיעה ראשונה¹⁴.

³ דהא העדים האחרים המעידים שהוא כתב ידם או הקיום שמקיימין אותו משטר אחר הוא כאילו יאמרו שהשטר כשר, דאע"ג שאינם מעידים בפירוש שלא היו קטנים או פסולים מכל מקום העדים החתומים הם בחזקת כשרות דכל ישראל בחזקת כשרות הן, והשטר כשר, והעדים שיאמרו שקטנים או פסולים היו אינם מעידים אלא על השטר שהוא פסול כיון שאינם מעידים על גוף העדים שהרי מתו, ואם כן הוה העדות על קיום שטר זה אם הוא כשר או לא, תרי ותרי נינהו.

⁴ ש"ך שם קא

⁵ סמ"ע שם צד

⁶ ודוקא מטלטלין אבל מקרקעי מפקין מיניה דקרקעי לאו בני תפישה נינהו דכל מקום שהן ברשות בעליהן הן. סמ"ע שם צח

⁷ ש"ך שם קד

⁸ ש"ך קב וכ"ב האורים קיז

⁹ גם באמרו שהיו החתומים אנוסים מחמת ממון נאמנים שהרי פוסלים גוף העדים. ש"ך קטו ישועות ישראל עין משפט יט

¹⁰ דלא עדיפי עדים החתומים על השטר מאילו היו עומדין לפנינו דהוי מצי אמרי פסולין הן. סמ"י שם צו

¹¹ אולם אם באו שנים ואמרו שקרובים בנשותיהן היו כשחתמו, דעכשיו אין מעידין על פסול העדים אלא לפסול השטר דינם כמתו. סמ"ע שם צה מהר"ן.

¹² ועיין נתיבות המשפט ביאורים [סקב"ב] דבהזמה לכו"ע בטל השטר אפילו מתו העדים, ונגד שאר עדות לא נפסלו לכו"ע עד שיזימו אותם בפניהם דוקא.

¹³ הלכך אפילו אי אמרי פסולי עדות הם עכשיו אינם את לפסול השטר למפרע, כיון שכתב ידם יוצא ממקום אחר שזהו עדות אחרת היא.

¹⁴ ש"ך שם ב

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

**ג. בי תרי אמרי כשהוא שוטה זבין ואתו בי תרי ואמרי
כשהוא חלים זבין ... אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא
בחזקת בר שטיא ... לית ליה חזקה דאבהתיה אמרינן
כשהוא שוטה זבן**

מי שהוא עת¹⁵ שוטה ועת שפוי, בעת שהוא שפוי כל מעשיו קיימין וזכה לעצמו ולאחרים ככל בן דעת, אבל צריכין העדים לחקור הדבר היטב שמא בסוף עת שפייתו ובתחלת שטותו¹⁶, או להיפך עשה מעשה זה.

אמרו שנים כשהיה שוטה קנה או מכר ושנים אומרים כשהיה שפוי קנה או מכר, העמד שנים אל מול שנים והעמיד הממון בחזקת בעליו, אם הוא קרקע הרי הן בחזקת המוכר שקרקע בחזקת בעליה הראשונים עומדת¹⁷. ואם הן מטלטלין הרי הן בחזקת המחזיק בהן.

ודוקא שירש קרקע מאבותיו וכן בניתן לו מתנה ע"י אחר שזכה עבורו ומכרה, אבל בקנה ולאחר מכן מכר אמרינן כשהוא שוטה קנה וכשהוא שוטה מכר¹⁸. ואם קנה בשטר י"א¹⁹ כיון שחזקה אין העדים חותמים על השטר אלא אם נעשתה מכירה כדינה אם כן ברור לנו שקנה כשהיה שפוי והקרקע בחזקתו²⁰. וי"א²¹ שאין זו חזקה שהעדים אינם בודקים אלא את המוכר, אבל הלוקח אינם בודקים וממילא אין עדות שקנה בשפיות ומספק חוזרת הקרקע לבעליה הראשונים.

שנים אומרים היתה מכירה על תנאי שאם יעשה כך וכך יתבטל התנאי ושנים אומרים שלא היה תנאי. העמד הקרקע בחזקת הקונה²².

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם רלה כא

¹⁶ סמ"ע שם נב

¹⁷ כלומר חזקת מרא קמא ועיין שם בהגהות אלפס [מהר"ם אות ג'], ומשמע שאף הדמים שנתן הלוקח אינו צריך להחזיר, כיון דתרי אמרי שהיה שוטה הוי אבידה מדעת, כלעיל סימן צ"ו סעיף ה', ולכך אמרו בש"ס ואוקמי ממונא, רצה לומר הן הקרקע הן הממון, וצריך עיון. ועיין חתם סופר יורה דעה סימן ז' מה שכתב בזה. בית יעקב (אסמרינן)

¹⁸ ח"י רע"א שם

¹⁹ דעת הר"ן בח"י רע"א שם

²⁰ ושוב אמרי' דהוא מרא קמא ומכירתו בטילה מכח ספיקא דתרי ותרי

²¹ דעת הריטב"א

²² כיון דלדברי כולם כדין ירד לקרקע אלא דמכחישי' אם יסתלק מן התנאי העמיד הקרקע בחזקת הלוקח. ועיין במ"ל פ' ט"ו מהל' טוען ובתקפו כהן סי' נ"ח. ח"י רע"א שם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ג. אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד

המוציא שטר חוב על חבירו, כל זמן שלא נתקיים חתימת ידי העדים יכול הלוח לומר מזוייף ומעולם לא צויתי לכותבו, ונשבע היסת ונפטר.

באחד מחמשה דרכים יכולין לקיים השטר²³:

א. שיהיו הדיינים בעצמן מכירין כתב ידי העדים, אז הם כותבין ומעידין שהוא כתב ידם.

ב. והשני שחתמו העדים בפניהם, אז הם כותבין ומעידין שבפניהם חתמו²⁴,

ג. שיבואו העדים בעצמם החתומים בו²⁵ ויאמר כל אחד זה כתב ידי, וזוכר אני את ההלואה²⁶, ואין צריכין שיעיד כל אחד על כתב ידו ועל כתב יד של חבירו, אלא דיו כשכל אחד מעיד על כתב ידו לבר, דקי"ל על מנה שבשטר הם מעידים²⁷, והרי יש כאן ב' עדים שמעידין על המנה שחייב לו.

²³ שו"ע ונו"כ שם מו ז

²⁴ ואף על גב דאמרין קיום שטרות דין הוא, וא"כ אם ראו בלילה דאז אין ראוי לדון ולקבל עדות יצטרכו למחרת להחשיב ראיתם כעדות וקי"ל בעלמא אין עד נעשה דין, גבי קיום שטרות שהוא דרבנן הקילו. אך אם ראו ביום לא תהא גדולה שמיעה מראיה, ומהאי טעמא נתבאר בחו"מ סימן ז' [סעיף ה'] דאם ב"ד רואין המעשה הנעשה לפניהם ביום דיכולין לדון עליו על פי ראיתן בלא עדות אחרים, וה"נ לא מיבעיא כשרואין שהעדים חותמין לפניהם עכשיו ביום שיכולין לקיימן מיד, דהו"ל כאילו דנו על פי ראיתם. סמ"ע שם יג וכתב שאפשר שכן דעת הלבוש.

²⁵ וכתב רבינו ירוחם נתיב ב' ח"ח, יש מחלוקת בתוספתא [גיטין פ"א ה"ו] אם אומרים העדים כתב ידינו הוא זה ואחרים אומרים אין זה כתב ידם, אם צריך קיום אחר או לא, ולא איפסיקא הלכתא כמאן, עכ"ל ב"י [מחודש ה'] וד"מ [סעיף ד']

²⁶ ואפילו שאין זוכרין אלא על ידי ראית השטר יכול להעיד, אבל אם שכחו ההלואה ואין נזכרין לה כלל אפילו על ידי ראית השטר, זה יתבאר להלן בעזה"י. ומסתמא תולים שזוכרים ואין צריכים לומר בפירוש סמ"ע שם מו וש"ך יג

²⁷ והו"ל בעדותן זה כאילו כל אחד העיד אני ראיתי שהלוח זה המלוח לזה הלוח סמ"ע שם טו

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ד. שיבואו עדים אחרים²⁸ ויעידו שנים על כל או רוב²⁹ החתימה מאלו החתימות שהוא כתב ידם של אלו העדים, או שחתמו בפניהם, ועדות זה יכולין להעיד אפילו מתוך כתבם כלומר שכותבין עדותם שמכירין החתימות, והב"ד מקבלין עדותם מתוך כתבם³⁰ ומקיימין את החתימות הראשונות כאילו עדי הקיום העידו לפניו³¹ על פה³². וחזקתן הבי"ד ונתקיים השטר³³, ואין צריכין להעיד מפיהם³⁴, דקל הוא שהקילו וכו' שהוא דרבנן.

ה. שטר, כשאין כאן מי שמכיר חתימת העדים, אם כתב ידם יוצא משטרות אחרים מעריכין הבי"ד ומדמין זה הכתב לאותו הכתב שבשטרות האחרים, אם יראה להם שכתב ידי אלו הוא כתב ידי אלו, הרי השטר הזה הוא מקויים ומקיימין אותו.

אם יש כאן שטר שקראו עליו ערער והוחזק עליו בבי"ד וקיימוהו, מקיימין ממנו לבדו וא"צ שנים, שמכיון שקראו עליו ערער וקיימוהו הבי"ד, ודאי דקדקו וחקרו ונתברר לבי"ד ששטר כשר הוא וקיימוהו³⁵.

אבל אם לא קרא עליו ערער אף על פי שנתקיים בבי"ד אין מקיימין מתוכו, כיון דלא קרא עליו ערער, שמא קיימוהו ולא דקדקו היטב. ויש חולקין שאפילו לא קרא עליו ערער רק שמקיים מקיימין מתוכו, דודאי לא קיימוהו הבי"ד אלא אם כן עמדו עליו ונתברר להם חתימת עדיו³⁶. וכן עיקר³⁷. ואם אין מכירים את חתימת הקיום שהיה בבית דין לכו"ע אין מקיימין ממנו אלא אם קרא עליו ערער³⁸.

²⁸ ואף אם העדים החתומים, בפנינו, יכולים לקיים ע"י עדות אחרים. סמ"ע שם טז מב"י וד"מ. ואפילו אומרים אין זה כתב ידינו, אין נאמנים. ש"ך שם יד. ואם עדי שטר עצמן אומרים שזהו כתב ידם, ואחרים אומרים שאין זה כתב ידם, ודאי דעדי שטר בעצמן יותר נאמנים, רק יש מחלוקת אי צריכין לחזור ולחקור עדי שטר ראולי אמרו מתחילה בדדמי או לא, ולא נפסק הלכתא בזה, אבל לכו"ע אי נחקרו שנית ועמדו בדבריהם דהוה כתב ידם, נאמנים יותר מאלו אחרים. אורים שם יח

²⁹ כתב בעל העיטור דף ל"ה סוף ע"ב [קיום נ"ה ע"ד], ומסתברא דהיכא דמכירים רוב החתימה של שמו או של אחיו או של אביו כשר, וא"צ שיכירו כל אות ואות. דהא רב הושעיא חתם עי"ן ורב חסדא סמ"ך נגישין ל"ו ע"א], שמע מינה שבאות אחת ניכרת החתימה והכל לפי מה שמכירין שדומה להן, ע"כ. ש"ך שם טו

³⁰ אולם אם עדי השטר מעידים על כתב ידם, אין יכול להעיד על כתב ידם מתוך כתבם, וגם אם הוא אלם שאין יכול להעיד בעל פה, אינו יכול להעיד כלל מתוך כתב דעכ"פ ראוי לבילה בעינן. אורים כא

³¹ סמ"ע שם יז

³² ש"ך שם טו

³³ רמ"א שם

³⁴ סמ"ע שם כב

³⁵ וכן נוטה דעת הסמ"ע כג

³⁶ ש"ך שם כה

³⁷ ש"ך שם כה וכן ועיי"ש שזה לרמב"ם ולראב"ד בכה"ג צריך שתי שמורות והעיקר כרמב"ם. אורים שם לא

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

יש אומרים דמקיימין חתימה מספר שכתב זה הסופר ולא חיישינן שמא גם זה ראה אותו הספר וזיין מתוכו, שאין אדם יכול ללקט האותיות יחד ולזיין, אבל אין מקיימין מאגרת שכתב לפי שאין אדם נזהר כשכותב אגרת בתיקון הכתיבה והיא משתנית לפי הקולמוס והנחיצות. ויש אומרים שאפילו מספר אין מקיימין מן האותיות שבתוך כתב הספר, אא"כ חתם שמו בסוף הספר שהוא כתבו אז מקיימין מאותה חתימה.

ד. משתי כתובות או משתי שדות והוא שאכלום בעליהן ג' שנים ובשופי

כשמקיימין אותו משטרות אחרים אין מקיימין אותו אלא משני שטרות של שתי שדות שאכלו בעליהן פירות בשדה וישבו בהם שלש שנים אחר שנחתמו³⁸, אכילה גלויה נכונה בלי שום יראה ופחד מתביעה בעולם כדרך שאוכלים כל בעלי שדות משדותיהם, אבל משטר של שדה אחת איכא למימר דזיוף הוא ונזדמן כך שהניחו לאכול³⁹.

וכן מקיימין משתי כתובות מנשים שישבו תחת בעליהן⁴⁰. וי"א שדוקא אם ישבו שלש שנים בשופי⁴¹, כאכילות פירות של המחזיק שלש שנים בשופי. והעיקר כדעה ראשונה⁴².

אבל שני שטרי חובות או שני שוברים⁴³, אם לא נתקיימו בבי"ד אין מקיימין מהן⁴⁴, ושלוש שטרות יש להסתפק בכך⁴⁵.

³⁸ ש"ך שם יט

³⁹ סמ"ע שם יח

⁴⁰ דדוקא בב' שדות בעינן ג' שנים, דחזקת הבתים ושדות הוא בג' שנים, אבל אשה, ישיבתה תחת בעלה בכל דהו סגי. וגם לשון הש"ס והוא שאכלום בעליהן ג' שנים, משמע דוקא בשדות דשייך בהו לשון אכילה. וכן נראה דעת שאר הפוסקים וכן עיקר ש"ך שם ב

⁴¹ לבוש וסמ"ע שם יט

⁴² אורים שם כד

⁴³ נראה דאם יש ללוה שטר הלואה, מקיימין ממנו, דהא הלואה מודה דאין מזויף ושטר אמת הוא, אם לא דחוששין לקנוניא בשביל גביית לקוחות. אורים שם כג

⁴⁴ דליכא מידי דמחזיק להני שטרי, דאפשר דזייפינהו מרייהו ולא ידעי בהו הנך דלתבעינהו מיניה. ש"ך שם כא מהמור בשם הרמ"ה, וכ"כ הר"ן פרק ב' דכתובות [ו' ע"א מדפי הרי"ף ד"ה אין מזימין] וכ"כ הבעל העיטור

דף ל"ד סוף ע"ב [קיום נ"ד ע"א] וכ"כ רבינו ירוחם [מישרים] נ"ב ח"ח וכן משמע בש"ס ופוסקים
⁴⁵ ש"ך כא שהביא ירושלמי שבשלושה מהני והבבלי שלא הזכיר אפשר דפליג ואפשר דפשיטא.

הלכות הדרה היומי

מסכת כתובות

ה. וביוצא מתחת יד אחר אבל מיד עצמו לא מאי שנא תחת יד עצמו דלא דלמא זיופי מזייף מתחת ידי אחר נמי דלמא אזל וחזא אתא זייף כולי האי לא מצי מכיון

אותם השני שטרות שמקיימין מהם צריכין שיצאו מתחת יד איש אחר⁴⁶ ולא מתחת ידי זה שמקיים שטרו, שכיון שהם בידו חיישינן שמא שניהם מזוייפים, או שכיון את החתימות וזייף. וצריך גם ב' שטרות שמקיימין מהם אף על פי שיוצאין מתחת יד איש אחר, אבל משטר אחד אין מקיימין אף על פי שיצא מתחת ידי איש אחר, שיש לחשוש שמא אותו עצמו שאנו מקיימין מתוכו שמא מזוייף הוא כיון שעדיין אינו מקיים, אבל בתרי לא חיישינן שיהיו שניהם מזוייפין, שעד כדי כך אין חוששים אפילו אינם מקויימים, כיון שיוצאין מתחת יד איש אחר ולא נודע עדיין שום מערער עליו,

אבל כשיוצאין מתחת ידו אפי' הם שניהם מקויימים ואין חשש שהם מזוייפים, אין מקיימין מהם, שמא כיון וזייף מתוך אלו⁴⁷, ויש חולקין⁴⁸.

וזה דוקא כשאין מכירין אלא על ידי דמיון החתימה לחתימה, אבל במקום שמכירים חתימת העדים בטביעת עין, אף על פי שיש לו חתימה אחרת תחת ידו, אין לחשוש שמא זיוף⁴⁹

ו. כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים ... אף על פי שאין זוכרה מעצמו

כל זמן שזוכר⁵⁰ האדם עדותו יכול להגידו לעולם⁵¹, ואין לו לחוש שמא מתוך שנתיישן הדבר אינו זוכרו על בוריו, אלא כיון שעדיין מוטל הדבר עליו

⁴⁶ אפילו לוקח אחד ואין צריך שני לוקחים. ש"ך שם יח ודלא כרמ"ה

⁴⁷ סמ"ע שם ב כן דעת רש"י [כתובות כ' ע"א ד"ה זיופין], וכן דעת התוספות [שם ד"ה דילמא] בשם רבינו תם [בספר הישר תשובות סי' ל"ה] והרא"ש [שם סי' ט"ז] והמרדכי [שם סי' קמ"ו] והטור [סעיף כ"ד]. ש"ך שם בד

⁴⁸ רמ"א שם מהר"ן לדעת הרמב"ם. דס"ל דאי אפשר לאיש אחר לכונן ולכתוב בזיוף אות באות ככתב העדים, משא"כ כשאין מקיימין דאיכא למיחש שמא שלשתן מזוייפין ואיש אחד כתב בזיוף בכתובת ידו בשם חתימת

העדים. סמ"ע שם כא

⁴⁹ ש"ך שם בד מהטור

⁵⁰ שו"ע ונו"כ שם כח יג

⁵¹ ואע"ג שלר"מ בעמוד ב' דוקא עד שיתין שנים אם לא רמיא עליה וא"כ תלוי אם מינוחו עד מ"מ כיון שאין אחר שיעיד א"כ לעולם רמיא עליה ולכן זוכרה לעולם. חבל יוסף שם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

וזוכר, יכול להעיד. ואפילו אם לא נעשה מתחילה עד בדבר, אם זוכרה מעיד
לן⁵².

אפילו אינו נזכר לעדות מעצמו אלא מתוך כתב שכתב לו בפנקסו כשמסרו לו העדות, לזכרון
דברים בעלמא, כגון שכתב – פלוני העיד אותי על ענין זה ביום פלוני כך וכך, ושכח הדבר ואינו
נזכר אלא מתוך הכתב⁵³, יכול להעיד, והוא שיהא זוכרו ע"י הכתב, אבל לא יסמוך על הכתב
לבדו כשאינו זוכרו מבחוץ, דרחמנא אמרה מפיהם ולא מפי כתבם.

ז. הני בי תרי ידיעי סהדותא ומנשי חד מנייהו מדכר חד לחבריה ... עצמו לא ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו

עד שנזכר⁵⁴ בדבר העדות על ידי אחר שמזכירו לו יכול להעיד, אפילו היה
המזכיר העד השני⁵⁵, שכיון שהוא עצמו זוכרו ע"י שזה מזכירו קרינן ביה
שפיר או ידע וגו'.

אבל אם הבעל דין בעצמו מזכירו וכן אשתו או בנו אף על פי שנזכר לא
יקבלו עדותן, שמא הבעל דין הטעהו בפיו בדבר מה שלא ירגיש וזה סומך
עליו. אבל קרובים אחרים שהזכירו יכול להעיד⁵⁶, ואם העד הוא תלמיד
חכם⁵⁷ אף על פי שהבעל דין הוא בעצמו מזכירו יכול להעיד, שאנו אומרים
כיון שתלמיד חכם הוא יודע שלא יסמוך על דברי הבעל דבר, אם לא היה

⁵² סמ"ע שם מד

⁵³ ואם ראה הכתב וניזכר שהיה עד בדבר, אבל לא נזכר כל העדות מראש ועד סוף, ראיתי להרב גור אריה
לוי זלה"ה בסקב"ו שכתב וזה לשונו, וכתב הרב בנ"י שמואל"ל בשם בע"ל העיטור"ר ור"ת, שכל שנזכר שהוא
עד בדבר, אפילו מתוך הכתב, כלומר שבעבור שרואה חתימתו נזכר שהיה עד בדבר, יכול להעיד מתוך
הכתב בכל שאר עדות, עד כאן לשונו. מכאן יתברר לך דיכול להעיד, וק"ל. פעמוני זהב

⁵⁴ שו"ע ונו"כ שם יד

⁵⁵ ויש רבותא בהזכרת העד יותר מבאחר, דהוה אמינא דהעד יחשב קצת נוגע בדבר דניחא ליה דדברי עדותו
יעשו פרי כשיסכים השני עמו לכל דבריו. סמ"ע שם מה

⁵⁶ שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קמ"ז

⁵⁷ וברמב"ם עכתב אם הבעל דין ת"ח ובסמ"ע משמע דס"ל כדברי שניהם אולם אין נ"מ לדירן שאין לנו ת"ח
לענין זה.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

נזכר היטב לא היה מעיד על פי דבריו אלה שמוכירו. ובימינו אין ת"ח לענין זה.⁵⁸ וי"א⁵⁹ שיש לנו גם בזמה"ז.

אם הבעל דין שם דברים בפי בית דין או שליח בית דין כדי שיזכירו לעד, אף שהדברים נובעים מבטן בעל דין יכול להעיד⁶⁰.

דף כ:

ח. זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי ... נאמן אדם לומר זה כתב ידי

התבאר לעיל עמוד א שהאופן השלישי⁶¹ בקיום שמרות הוא שיבואו העדים בעצמם החתומים בו⁶² ויאמר כל אחד זה כתב ידי, וזכר אני את ההלואה⁶³, ואין צריכין שיעיד כל אחד על כתב ידו ועל כתב יד של חבירו, אלא דיו כשכל אחד מעיד על כתב ידו לבר, דקי"ל על מנה שבשטר הם מעידים⁶⁴, והרי יש כאן ב' עדים שמעידים על המנה שחייב לו.

אולם⁶⁵ מי שחתם על השטר ובא להעיד על כתב ידו בבי"ד, והכיר שזהו כתב ידו בודאי, אבל אינו זוכר ענין המעשה שכתוב בו, ולא ימצא זכרון כלל בלבו שזה לזה מזה מעולם, או שנעשה זה בפניו אפילו על ידי ראית כתבו, הרי זה פסול להעיד גם על כתב ידו שהוא זה, אפילו בצירוף עד

⁵⁸ רמ"א בתשובה מד מובא באורים לב וכתב שאע"ג שיש לחלק בין זקן ובין צורבא מדרבנן, (עיין סי' טו בתומים סק"א), מכל מקום כבר הורה הרמ"א ומי יחלוק עליו בלי ראיה מבוררת. ועיין תומים שאפי' העד כאן והבית דין חוקרים אותו, ואמר שלא נזכר כי אם מ מכל מקום כבר הורה הרמ"א ומי יחלוק עליו בלי ראיה מבוררת.

⁵⁹ הכנה"ג בהגהת הטור או' ס"ג כתב דגם בזה"ז דנין בזה דין ת"ח ודלא כשו"ת רמ"א והסכים עמו בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קמ"ז, חי' רעק"א שם

⁶⁰ אורים שם לב

⁶¹ שו"ע ונו"כ שם מו ז

⁶² וכתב רבינו ירוחם נתיב ב' ח"ח, יש מחלוקת בתוספתא [גיטין פ"א ה"ו] אם אומרים העדים כתב ידינו הוא זה ואחרים אומרים אין זה כתב ידם, אם צריך קיום אחר או לא, ולא איפסיקא הלכתא כמאן, עכ"ל ב"י [מחודש ה' וד"מ] [סעיף ד']

⁶³ ואפילו שאין זוכרין אלא על ידי ראית השטר יכול להעיד, אבל אם שכחו ההלואה ואין נזכרין לה כלל אפילו על ידי ראית השטר, זה יתבאר להלן בעזה"י. ומסתמא תולים שזוכרים ואין צריכים לומר בפירוש סמ"ע שם טו וש"ך יג

⁶⁴ והו"ל בעדותן זה כאילו כל אחד העיד אני ראיתי שהלוה זה המלוה לזה הלוה סמ"ע שם טו

⁶⁵ שו"ע ונו"כ שם י

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

נוסף⁶⁶, וצריכין שנים אחרים להעיד על כתיבת ידו⁶⁷. ויש חולקין ואומרים שאפילו אין זוכרים שלוח או שחתמו מעולם על שטר זה אינם נחשדין בשביל כך ונאמנים, ואפילו אין כתב ידן יוצא ממקום אחר, כיון שמעידין שזה כתב ידן מקיימין השטר על פיהם. אולם צריכין אז שיעיד כל אחד על כתב ידו ועל כתב יד חברו, כדי שיהיה שנים על כל חתימה, או שיצטרף עמהם אחד שיעיד על כתב ידי שניהם, שזה גם שני עדים על כל חתימה וחתימה⁶⁸.

והואיל והדבר כן, שטר שיצא בבי"ד ובאו עדים ואמרו כתב ידינו הוא זה, אבל מעולם⁶⁹ לא ידענו עדות זו, ואין אנו זוכרין שזה לזה מזה או מכר לו, לא נתקיים השטר, והרי הם כחרישים עד שיזכרו עדותן⁷⁰. ולי"א הנזכר אם מעידים כל אחד גם על חתימת יד חברו נאמנים.

אבל אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר, או שהיו שם עדים אחרים שזה כתב ידן, מקיימין השטר ואין משגיחין על דבריהם של אלו לכו"ע במה שאומרים אין אנו זוכרים העדות, הואיל ומתקיים השטר שלא על פיהם.

⁶⁶ דהא יש לו מינו דשתק, ואם כן נאמן שאין זוכר והרי שטר פסול לשיטת רמב"ם אורים שם לו
⁶⁷ שבשארם מעיד על כתיבת ידי עצמו בסתם קי"ל שעל מנה שבשטר הוא, כלומר שהוא מעיד שזה חייב לזה מנה, ואם לא נזכר הענין כלל אינו מעיד על המנה רק על כתיבת ידו.

⁶⁸ שבשהם זוכרים העדות קי"ל דעל מנה שבשטר הן מעידין ודיו שיעיד כל אחד על כתב ידו, ואין צריך שיעיד על כתב יד של חברו, אבל כשאין זוכרים העדות ששכחו הכל ואינם זוכרים כלל שחתמו בשטר זה, שאז אינם יכולים להעיד על מנה שבשטר אלא שמכירין שהוא כתב ידם, מ"מ לא גריעי מעדים אחרים שמכירין כתיבת ידם, וכמו שבשמעידין עדים אחרים צריכין שיעידו שנים עדים על כל חתימה וחתימה, הכא נמי כשמעידים הם עצמם שהוא כתב ידם אלא שאינם זוכרים העדות.

⁶⁹ ומתחילה יש לבית דין לשאול לעדים אם זוכרים מה שכתוב בשטר, רק אי אתרמי דהלכו להם ולא שאל הבית דין על כך, מכל מקום אמרינן מסתמא זוכרים ולא מפסל הקיום. אורים שם לו
⁷⁰ וכל מי שאינו דן כן לא ידע בדיני ממונות בין ימינו לשמאלו. לשון הרמב"ם